

a darab felett az idő, de én inkább úgy gondolok erre is, mint egy mesére. Arról nem beszélve, hogy a zene remekművé teszi, a musicalirodalom legjavához tartozik.

– 2003 táján nyilatkoztad: ha két-három éven belül nem jutsz egy helyhez, jobb, ha magatoktól átadjátok a terepet, mert az emberből fogy az erő, a kitartás. Azóta hét év telt el. Sok szép előadást hoztatok össze. Most mit mondasz?

– Hát... fokozottan igaz. Székely Gábor mondja mindig, hogy legyünk dühösek, mert az termékeny energia. Egyre kevésbé vagyok dühös. Márpedig ha nem tudok most elég dühös lenni, ha nem szívom fel magam, és nem találok ki, hogyan tudnánk mégis dolgozni, akkor bátran kijelenthetjük, hogy eltelt a pályám legtermékenyebb része úgy, hogy nem csináltam semmi lényegeset. A Kamaraszínház-pályázat arra volt jó, hogy figyelmeztessen: ki kell gondolnunk, mit tegyünk, mert így természetlennek, haszontalannak érezzük magunkat.

– A tanítás?

– Ha nem volna, megfulladnék. De akármennyire fontosak a tanítványaim, ez önmagában kevés. Ott tőlük várom az alkotást, a mondandót, a saját hangjukat akarom hallani.

– Tóth Ildikó mondta egyszer, a Szecsuániban több düh volt, a Kaukázusiban nincs düh. Azt kell csinálni, amit Gruse: túl kell élni. Te is így látod?

– Így. Most nagyon el vagyunk keseredve. És az elkeseredésből azt lehet elmesélni, mit tartunk egyedül járható útnak. Grusénak nincs kivel vitatkoznia, ahogy nekünk sincs, el kell fogadnunk a helyzetet, amibe kerülünk. Ez nem azt jelenti, hogy nagyszerűek vagyunk, hogy nincs bennünk harag vagy irigység. Az, hogy nem érzem jól magam a színházi bőrömben, hogy nem vagyok a helyemen, hogy tehetségemet és erőmet vesztetem, hogy vannak körülöttem emberek, akiknek a sorát képtelenségnek tartom – nem könnyen viselhető el. Az embernek azon kell dolgoznia, hogy mélyebben megértse, mi történik vele, hogy ami történik, annak ő is részese – hátha akkor rájövünk a megoldásra.

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE:
KŐVÁRI ORSOLYA

Nem mondtam le arról, hogy társulatom legyen

BESZÉLGETÉS BAGÓ BERTALANNAL

– Kik voltak legnagyobb hatással a pályádra?

– Szinetár Miklós, akinek az osztályába jártam a Főiskolán, és Ruszt József, akivel később találkoztam.

– Mit lehetett akkor tanulni Szinetártól?

– Tizennyolc évesen vettek föl, színész szakra. S láttam ott egy európeai embert, aki olyan gondolkodást és világlátást hozott a nyolcvanas évek szűk levegőjébe, hogy úgy éreztük, kinyitottak egy ablakot, és friss levegő áramlik a helyiségbe.

– Kik voltak az osztálytársaid?

– Kaszás Géza, Rékasi Károly, Epres Attila, Győri Péter, Spolarics Andrea, Orosz Helga.

– Színészként kezdted.

– A Főiskola után a Nemzeti Színházba szerződtem. Két-három éve játszottam ott, mikor találkoztam Ruszttal, aki lehívott Szegedre. '89-ben kiváltunk a szegedi színházból, és megalapítottuk a Független Színpadot. A miénk volt az első olyan együttes, amely profi

társulattól kiválva hozott létre alternatív színházat. Nálunk játszott Gábor Miklós és Vass Éva. Nagy hírű előadásunk volt a *Romeo és Júlia*, én voltam Romeo, Kolti Helga Júlia, a korán meghalt Kalocsai Miklós pedig Lőrinc barát. Az a négy év meghatározó volt az életemben. Éjjel-nappal együtt voltunk, akár egy szerzetesrendben. Ott kezdtem rendezni is.

– Milyennek láttad akkor Rusztot?

– Ő, aki korábban hatalmas zenéssel, szcenáriumokkal, oratóriumi hatásokkal élt, a Független Színpadon, mint egy laboratóriumban, csak az üres térrel és a színezekkel dolgozott, mint Grotowskinál.

– Sokak szerint ellentmondásos személyiség volt, aki szeretetet és gyűlöletet indukált, de erős hatást gyakorolt mindenkire.

– Ő valóban olyan típusú ember volt, akit vagy utálni lehetett, vagy szeretni, sőt egyszerre is lehetett mindkettőt. De a Független Színpadon szoros barátság volt

köztünk. Később, mikor már hatalmi kérdések merültek fel, és ő is el akart valahol valamit érní, néha tudott olyanokat mondani meg tenni, ami elkedvetlenítette az embereket. Lehet, hogy direkt csinálta. Azt mondta, öt évig él egy színház, azután újat kell létrehozni. Ilyenkor mondták róla, hogy cserbenhagyja az embereket. De azért tette ezt, hogy tovább tudjon lépni.

– *Mennyire hatott rád a stílusa?*

– Én nem úgy rendezek, mint Ruszt. Van egy kínai mondás: Ne a mestert kövesd, hanem azt, amit a mester követett! Azt tanultam tőle: légy önálló egyéniség, a színészetben és a rendezésben is. Ne epigon legyél, hanem keresd a lényegét, amit ő is keresett. Tőle tanultam „rajzolni”, azt, hogy hogyan elemezzek, vagy rakjak össze egy struktúrát.

– *Meddig voltál a Független Színházban?*

– 1989-től 1994-ig, aztán fel is bomlott a társulat. Tudniillik Jóska kivált az együttesből. Megunta, vagy úgy érezte, nem lehet tovább csinálni. Később leszerződött a

Budapesti Kamaraszínházba művészeti vezetőnek. Hívott engem is, de nemet mondtam, mert már a saját színház érdekelt. Hat budapesti színházba hívtak akkor.

– *Rendezőnek vagy színésznek?*

– Színésznek, de rendezhettem is volna. Nem szerződtem sehova, a saját utamat akartam járni.

– *Hogyan kezdted rendezni?*

– Mindig is érdekelt a rendezés. Természetes volt számomra, hogy rendezzek. Jóska is biztatott.

– *Később sem ambicionáltad, hogy elvégezd a rendező szakot?*

– Jelentkezhettem volna a posztgraduális szakra, lett volna mit tanulnom, de már effektíve rendeztem.

– *A Független Színház után rögtön Zalaegerszeg következett?*

– Előbb még Budapest. Rendeztem Nyíregyházán, Szolnokon, mikor Tucsni Andrásék megkerestek Zalaegerszegről: lenne-e kedvem odamenni főrendezőnek? Mondtam, jó, jó, de a barátomat, Bereményi Gézát is viszem magammal. Így kerültünk Zalaegerszegre.

– *Bereményivel régről ismertétek egymást?*

– Tizenégy-tizenöt éves barátság köt össze vele. Úgy kezdődött, hogy meghívott, dolgozzunk együtt. Találkoztunk, rendeztem a darabját, játszottam a darabjában. Éreztük, hogy „jól állunk egymásnak”. Túl azon, hogy barátok lettünk, munkatársak is tudtunk lenni. Ahogy mondani szokták, egyforma a humorunk.

– *Milyen ambíciókkal mentél Zalaegerszegre? S mit sikerült megvalósítani a terveidből?*

– Társulatot akartam építeni, mert úgy gondolom, műhelymunkát végezni, színészeket nevelni igazán csak társulatban lehet. Sok fiatal sikerült lecsábítanom. Tanítottam a főiskolán, osztályokat vittem

Koncz Zsuzsa felvételei

le, s nagyon erős fiatal csapat alakult, amely vonzotta a közönséget is. Egy vidéki színházban mindenfélét kell játszani, operettet, musicalt, tragédiát, de nem mindegy, hogy milyen stílusban és milyen színvonalon. Nem akarok álszerénynek látszani, úgy hiszem, magas színvonalú színházat sikerült létrehozni. Szerette a közönség. Megszerették a stílusomat is, holott nem a

könnyű műfajokat favorizáltam. Rájöttek, a keserű csokoládét is lehet élvezni, csak rá kell jönni az ízére.

– *De Ruszt alapította a színházat, ő nevelte fel a közönséget, s állította pályára a műhelyt. Gondolom, a szellemisége még érződött, mikor odamentél.*

– Előzőleg még Halasi Imre is eltöltött ott nyolc évet. Mire odaérkeztem, nagyrészt már kicserélődött a társulat, de Ruszt szellemisége jelen volt, beépült a falakba, a hagyományba. Újra kellett azonban építeni a társulatot, meg kellett teremteni egy másfajta iskolát.

– *Mely rendezéseidet tartottad igazán fontosnak?*

– Mindig az utolsót. Mindegyik az én gyerekem. Szerettem a Kurázi mamát Egri Katival s az Amadeust Szemenyei Janival. Meg a Don Juant, a Koldusoperát, A Gézagyereket, a III. Richárdot, a Hamletet. S amit nemrég rendeztem, A revizort is. Mindegyik darabhoz erős közöm van.

– *Elég jó visszhangja volt a szakmában a zalaegerszegi színháznak, a POSZT-ra is rendszeresen beválogattak benneteket.*

– Majdnem minden évben. Annak idején, még a Vidéki Színházak Találkozóján volt, hogy két produkcióval is szerepeltünk, a Kurázi mamával és Az arany árával, amit Géza rendezett. Akkoriban ez rendkívülinek számított.

– *Milyen előnyökkel és kompromisszumokkal járt művészeti vezetőnek lenni egy nem nagy vidéki városban?*

– A vidéki színház lényege, hogy a színészek nem mennek el az előadás vagy a próba után, hanem szinte együtt élnek. Össze van zárva a társulat. Ez a vidéki lét előnye és a hátránya is. Ruszt mindig azt mondta: „kukoricaföldön csináltam színházat.” Rá kellett szoktatni

a nézőket a színházba járásra. Beavató színházat csináltunk, kimentünk iskolákba, s lassan kialakult a törzsközönségünk fiatalokból, akik hozták az apjukat, az anyjukat is. A fiatalokban mindig lehet bízni, mert nem csak operettet akarnak nézni. Harmincszor-egyven-szer játszottuk el a *Hamletet*, ami vidéken igen magas szám. Sok bérletesünk is volt.

– *Kell ahhoz valamilyen speciális képesség, hogy valaki jó művészeti vezető legyen?*

– Azt hiszem, kell. Lehet valaki remek rendező, de nem biztos, hogy alkalmas művészeti vezetőnek. Van, aki kiváló igazgató, de nem jó rendező. Komplex képességeket kíván a színházvezetés. Nem mindegy ám, hogyan épít föl a társulatot, milyen művészi színvonalat határozol meg. Általában a művészeti vezető határozza meg a színház profilját, arculatát, ő szerződtet, ő állítja össze a műsortervet. Ízlés, gondolkodás, tehetség kérdése, hogy milyen játéktípusra inspirálja a színészeket. A társulatépítés, a színésznevelés külön feladat, gondolni kell, mint a jó kertésznek a kertet. Eljátszik egy szerepet egy srác, és tudod, hogy két év múlva hová fog eljutni.

– *Mennyire érvényesült Bereményi Géza hatása a közös éveitekben?*

– Nagyon jó társra leltem Gézában. Én másképp gondolkodom és rendezek, mint ő, de a lényegben, a színház, a művészet, az irodalom mibenlétében egyetértünk. Éppen az volt a jó, hogy kiegészítettük egymást. Amikor ő elment, akkor lettem művészeti vezető. Igazából ketten csináltuk a színházat, Stefán Gábor pedig kvázi ügyvezető igazgatóként vitte az adminisztratív ügyeket.

– *Elég erős vonulatot jelentett Zalaegerszezen a magyar dráma.*

– Nekem mániám a magyar dráma. Minden évben bemutattunk kortárs darabokat, nagyszínpadon is. Mindenki azt hiszi, hogy kortárs drámával nem lehet megtölteni a nézőteret. Ez nem igaz. Tasnádi István *Tranzitja* körül valóságos fan-klub szerveződött fiatalokból, volt, aki tíz-tizenöt-ször is megnézte. Szerintem akkor él igazán egy színház, ha a színészeknek írnak darabot. Ahogy Bereményi Géza is Farkas Ignácra írta *Az arany árát*. Mi rendeltük meg a darabokat. Shakespeare-ék és Molière-ék is így csinálták.

– *Eltelt nyolc-tíz év. Gondoltál arra, hogy egyszer vége lesz a zalaegerszegi periódusnak?*

– Már tavaly gondoltam rá, ezért sem pályáztam újra Zalaegerszegre. Az ember egy ideig jól érzi magát valahol, de mielőtt leszálló ágba kerül, abba kell hagyni, új kihívásokat kell keresni. Továbbra is színházat akarok csinálni. Nem alkalmi ötletként vagy egyéb feladatok hiányában pályáztam a Magyar Színházra. Nem mondtam le arról, hogy társulatom legyen. Nem a hatalom, az igazgatói poszt a lényeges ebben, hanem az, hogy társulatot tudj építeni. Ez az igazi kihívás: hogyan építesz föl valamit, hogyan rakod össze a puzzle-t, hogyan képzelsz el egy képet. A színészvezetésben is az izgat, ha elindulunk valamerre, hogyan jutunk el közösen egy általam elképzelt pontra. Az építés hetven százaléka meló, s harminc százaléka „ihlet”, művészet, ha lehet ilyet mondani.

– *Az utolsó egy-két év zalai krónikája elég kuszának, zűrzavarosnak tűnt, botrányokkal, vizsgálatokkal. Hogy élted ezt át?*

– Tulajdonképpen nem tudom, mi történt. Én nem foglalkoztam adminisztratív kérdésekkel. Nem akarom elhárítani magamról a felelősséget, de adminisztratív ügyekben, pályázatok írásában, szerződések kötésében nem vettem részt. Anyagi kár nem érte a színházat, erkölcsi kár inkább. Túl vagyok rajta. Szomorúsággal tölt el, hogy nem jött létre, amit szerettem volna, de nem törtem össze, nem hasadt meg a föld alattam, hogy akkor most hogyan tovább.

– *Végül is a korábbi igazgató nem hosszabbította meg a művészeti vezetői mandátumodat.*

– Igazából idén augusztus 1-jén jár le a szerződéselem. A revizort még művészeti vezetőként rendeztem.

– *Először megszüntették, aztán meg visszaállították a szerződésedet?*

– Stefán Gábor igazgató szerette volna megszüntetni. Hosszú történet, végül ő mondott le. Mikor meghosszabbították a szerződésemet, már mondtam, hogy csak egy évre vállalom a művészeti vezetést, és el fogok menni. Nem akartam cserbenhagyni a színházat. Decemberben kiírták a pályázatot, de az már egy következő történet.

– *Maradt benned sérelem?*

– Nem, dehogya. Szerettem a társulatot. Azért jöttem el, mert mást akarok csinálni és máshol. Sokáig voltam Zalaegerszezen, sokat kellett utazni is, messze volt a város. Bár sokan megnézték az előadásaimat, szeretném kipróbálni magam másfajta közegben. Olyan színházat szeretnék csinálni, amelynek nem feladata minden műfajban játszani.

– *Művészszínházi profilban gondolkodsz?*

– Végül is igen, bár ez olyan negatívan hangzik. Inkább azt mondom, ne kelljen népszínházat csinálni. Jó színházat szeretnék, természetesen, de úgy, hogy ne kelljen mindenféle igényt kielégíteni. S ez csak Budapesten lehetséges, mert ott van akkora felvevőpiac, amely ezt lehetővé teszi.

– *És ezt a programot csak színházvezetőként tudod megvalósítani?*

– Igen, mert csak színházvezetőként lehet társulatot építeni. Beosztott rendezőként csak produkcióban tudsz gondolkodni. Engem nagyon izgat, hogyan építem, neveltem föl a színészeket. Hűségese vagyok hozzájuk, mert investáltam beléjük, és ők is belém. Az együtt-lét visszahat a munkánkra, s olyan kölcsönös játékká válik, amit nem mindig lehet megvalósítani új színesekkel.

– *Tavaly ősszel pályáztál a Magyar Színház igazgatói posztjára.*

– Éppen Svájcban rendeztem operát, amikor kiírták a pályázatot. Bereményi Gézával és Herczeg Tamással közösen készítettük a programot. A magyar dráma otthonává szeretnénk volna tenni a Magyar Színházat. Amibe az is belefér, ha új magyar fordítás születik valamely drámából.

– *Mennyire tartottad esélyesnek magad?*

– Úgy gondoltam, van esélyünk. Szerintem jó pályázatot írtunk, volt koncepciónk. Nem az volt a célunk, hogy legyen egy épületünk. Volt elképzelésünk arról, hogy milyen színházat szeretnénk csinálni. Nem nyertünk, de a mai napig nem tudom, hogy miért. Senki nem indokolta meg a döntést, pedig elméletileg kellett volna.

– *Hogy zajlott a procedúra?*

– Beadtuk a pályázatot. Elolvasták. Aztán a második körben már csak négy jelöltet – Őze Áront, Bodolay Gézát, Szurdi Miklóst és engem – hívtak be a nyolcból vagy tízből személyes megbeszélésre. Hogy utána mi történt, nem tudom.

– Érzékeltél bármiféle politikai pressziót a pályázat során?

– Csak mendemondákat hallottam, a meghallgatáson nem éreztem ilyesmit. Bizonyára folyt a háttérben valamilyen politikai egyeztetés. Én nem kerestem meg politikusokat. Lehet, hogy mások igen, de mi nem. Szakmai kérdésnek tartottuk a pályázatot. Azt gondoltuk, van annyira megalapozott a programunk, hogy annak alapján el lehet dönteni, alkalmasak vagyunk-e a színház vezetésére. Egyébként pedig azt gondolom, a művészembernek a műveivel kell politizálnia. Ha direktben kezd el politizálni, elcsúszik, mint kacska a jégen.

– Hogyan érintett a döntés? Mit gondoltatok, miért Őze Áron lett az igazgató?

– Csak találgattunk. Benne bízott a társulat, mivel hogy őt ismerték. De nem szavaztak ellenünk sem. Nem törtem össze, nem mentem a Dunának az eredménytől, mert minden pályázatban benne van, hogy nem nyersz. De azért jólesett volna, ha megtudom, miért nem kaptuk meg a színházat. Egyszer majd leülök Ascher Tamással – ő volt az egyik kurátor –, és megkérdezem tőle.

– A szakmai kuratórium névsora tudomásom szerint nem volt nyilvános.

– Én is csak mendemondákból hallottam, kik lesznek a kurátorok. Kicsi ország vagyunk, kicsi a szakma. De hogy kik delegálták őket és miért, az nem derült ki. Ez is a pályázati szisztéma furcsasága: az ember nem tudja meg, mi volt a baj vele. Pedig ha tudná, esetleg egy későbbi pályázaton figyelembe tudná venni az érveket. Mert nem adjuk fel, keresünk másik lehetőséget.

– Tehát ha lehetőség adódik, pályázol újra.

– Igen, biztosan.

– Hogyan él ma Magyarországon egy rendező, aki éppen nem színházvezető?

– Vár arra, hogy hívják. Engem is hívtak-hívnak. Ha jót rendezel, általában visszahívnak. Jólesik elmenni különböző társulatokhoz. De jó, ha van az embernek otthona.

– Ebben az évadban a pincészházi Mr. Pöpectől a nyíregyházi Passión át a szegedi szabadtéri Hairig sokféle műfajban rendeztél-rendezel. Mi alapján döntöd el, hogy mit vállalsz?

– Akik hívnak, nagyjából tudják, hogy milyen típusú előadásokat szoktam rendezni. Általában olyan ajánlatokat kapok, amelyek közel állnak a lelkivilágomhoz. Nem idegen tőlem sem a hatalmas publikum, sem az intim tér. Jól kiegészítik egymást a műfajok. Egymásra épülnek ezek a munkák. Hol kamarazenét játszol, hol meg nagyzenekari darabot.

– Miféle kihívást jelent neked Hairt rendezni a Szegedi Szabadtéri Színpadon? Te választottad a darabot?

– Nem. Hívtak, és megkérdezték, mit szólnék hozzá. Először gondolkodtam rajta, hisz nem sok musicalt rendeztem, a *West Side Storyt* és még párat. De a *Hair* mindig is érdekelt, szól is valamiről, s izgat az a hatalmas színpad, és hogy hogy lehet egy ilyen óriási térben dolgozni úgy, hogy átjöjjenek a részletek, és ne vesszen

el a tartalom. Kerényi Imre osztályát tanítottam a Főiskolán, közülük négyen is játszanak a *Hair*-ben: Dolhai Attila, Peller Anna, Kerényi Miklós Máté és Szemenyei János.

– Utolsó zalai munkád, A revizor szerepel a POSZT-on, s nagy sikert aratott Budapesten, a Rivalda Fesztiválon. Miért nyúltál éppen Gogolhoz?

– Azért, mert annyira jelen van a világunkban, amit Gogol megírt. A XIX. században játszódik a darab, mégsem kellett aktualizálni, eleven benne van minden, a zsebceles történetek, a pénz elsíbolása, a hajbókolás, az ócska korrupció. Ráadásul ez egy vidéki történet, amit egy vidéki színházban csináltam. Az érdekelt A revizorban, hogyan jut el az ember odáig, hogy el sem hiszi, mit cselekszik, hogy mivé válik. A paranoia, akár a nátha, ragályos. Ha valakinek büntudata van, előbb-utóbb bűnbe is esik.

– Szerre az országban rendezve mit tapasztaltál, milyen hatása van a színházi törvénynek?

– Van egy színházi törvényünk. Tulajdonképpen vitatható, hogy jó-e vagy rossz, lehet-e javítgatni. Nem ez a probléma. Hanem az, hogy semmi értelme. Nem a törvény szerint döntenek a fenntartók a színházakról.

– Nem tartják be a törvényt?

– Nem. Úgy neveznek ki igazgatókat, ahogy akarnak. Nemegyszer megtörténik, hogy a szakmai kuratórium állásfoglalását felülírják a fenntartók, felülírja a politika.

– A szakmai kuratóriumoknak ajánlási, a fenntartóknak döntési jogköre van.

– Kilencenkilenc százalékban nem veszik figyelembe a szakmai ajánlásokat. Nem is értem: ha a fenntartó dönt, akkor minek a pályázat? Farizeus dolognak tartom: előre lehet tudni, hogy ki lesz a befutó. Zalaegerszegen sem a szakmai kuratórium által legjobbnak értékelt pályázó kapta meg az igazgatói posztot, hanem az történt, amit valahol eldöntött a politika.

– Mi lenne szerinted a megoldás?

– Ha a színházi szakma érvényesíteni tudná az akaratát. Jelenleg nem tudja.

– Szerinted romlottak a szakma pozíciói?

– Mindig beleszólt a politika a színházak életébe, de korábban jobb esélyeink voltak. Most azok a körök tudják érvényesíteni az akaratukat, amelyek közel vannak a tűzhöz, az éppen regnáló hatalomhoz. Jobbról vagy balról, teljesen mindegy. A színházi szakma hibája, hogy nem tudunk egymással beszélgetni.

– Mit szeretnél leginkább elérni?

– Szeretnék egy színházat, ahol a barátaimmal dolgozhatok. Szeretnék megrendelni és megrendezni kortárs magyar darabokat, helyet teremteni, ahol a magyar dráma s a magyar drámaírók otthon vannak. Hogy hol lesz ez a hely, nem tudom, de ezen dolgozom. Azt szeretném, hogy a kortárs írók ne az asztalfióknak, hanem színészeknek és társulatoknak írjanak darabokat. Kell egy hely, ahol írók, zenészek, színészek alkotó közösségekben létezhetnek, s ezernyi hajszálygökörral szívják föl a jelenkor problematikáját.

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE:
KOVÁCS DEZSŐ